

Paweł Majerski

Lektury w czasie

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu śląskiego

Lektury w czasie

Mojemu Bratu – Andrzejowi

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3752

50 lat
**Uniwersytetu
Śląskiego**
w Katowicach

[Kup książkę](#)

Paweł Majerski

Lektury w czasie

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2018

[Kup książkę](#)

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Piotr Łuszczykiewicz

Spis treści

Od Autora 9

Notatki o poezji

<i>Psyche smętna i zamyślona</i> [poetki Młodej Polski]	19
<i>Ciemność życia i śmierci</i> [Bolesław Leśmian]	25
<i>Coś ważnego?</i> [antologia „Hybryd”]	29
<i>Przenicowani, samotni, znaczący</i> [Andrzej K. Waśkiewicz]	36
<i>Blizna ciała (i) poezji</i> [Krzysztof Karasek]	43
<i>W tonacji srebrnej i czarnej</i> [Janusz Szuber]	47
<i>Godność wyobraźni</i> [Kazimierz Hoffman]	51
<i>W rzeczy zetknięciu...</i> [Piotr Matywiecki]	55
<i>Wiersze cieplejsze o dotyk</i> [Aleksandra Olędzka-Frybesowa]	59
<i>Gdy Bóg na kwantach gra</i> [Anna Frajlich]	63
<i>Trochę widzialnego, szczypta skrzydeł</i> [Małgorzata Baranowska]	67
<i>Z kamienia i ognia</i> [Milena Wieczorek]	69
<i>„Przez wieczność przecinać lękę”</i> [Joanna Wajs]	73
<i>Sześć lektur</i> [Krzysztof Lisowski, Józef Fert, Wiesław A. Niewęglowski, Piotr Cielesz, Jerzy Koperski, Piotr Piaszczyński]	76
<i>Poezja ze Śląska</i> [Jola Trela, Ryszard Chłopek, Robert Rybicki, Adam Pluszka, Marian Kisiel, Barbara Gruszka-Zych, Andrzej Szuba]	92
<i>Widma sowizdrzała i aura sceptycznej ironii</i> [Sławomir Burszewski, Krzysztof Jaworski, Mariusz Grzebalski]	110

<i>Stan gotowości</i> [Piotr Sommer]	121
<i>Dotknięcie języka, czyli coś (nie tylko) z nicości</i> [Primož Čučnik]	125

Notatki o krytyce

<i>Głos w sprawie (nie)dojrzałości</i> [Ewa Paczoska]	131
<i>Nałkowska – z daleka i z bliska</i> [Włodzimierz Wójcik]	134
<i>Z Paryżem w sercu i w literaturze</i> [Włodzimierz Wójcik]	138
<i>„Naturo! Miłości moja”</i> [Elżbieta Hurnikowa]	143
<i>Dwa razy o Broniewskim</i> [edycje, oprac. Maciej Tramer]	146
<i>Linie modernizmu</i> [Barbara Sienkiewicz]	153
<i>Awangardowe rodowody</i> [Jan Pieszczachowicz]	157
<i>Trudno nie pisać manifestu</i> [Przemysław Czapliński]	161
<i>Strategie awangardy</i> [Tadeusz Kłak]	165
<i>Ogród świata...</i> [Tadeusz Kłak]	170
<i>Projekcje awangardowych utopii</i> [Barbara Czapik-Lityńska]	174
<i>O swoistości i pokrewieństwach sztuk</i> [Seweryna Wysłouch]	178
<i>Z awangardowej „klasyki”: Tytus Czyżewski</i> [edycja, oprac. Alicja Baluch]	183
<i>Tragedia Jasieńskiego w dokumentach</i> [Krzysztof Jaworski]	187
<i>Trzykrotnie Wat</i> [Józef Olejniczak, Krystyna Pietrych, tom zbiorowy pod red. Jacka Brzozowskiego i Krystyny Pietrych]	192
<i>Etos awangardy i „postne” czasy</i> [tom encyklopedyczny, red. Grzegorz Dziamski]	199
<i>Gdy nas Polska szuka...</i> [Leszek Szaruga]	203
<i>Wokół październikowego przełomu</i> [tom zbiorowy, red. Adam Kula-wik]	207
<i>Pięćdziesiąt lat minęło...</i> [Marian Kisiel]	212
<i>W blaskach i cieniach słowa</i> [Janusz Drzewucki]	216
<i>Esej o Herbercie</i> [Janusz Drzewucki]	220

<i>Czas Szubera</i> [Tomasz Cieślak-Sokołowski]	223
<i>Wizja, wiara, kontemplacja</i> [Bogusław Kierc]	226
<i>Mikrokosmos i sprawy ostateczne</i> [Przemysław Czapliński]	229
<i>Technologia – biologia – rzeczy ostateczne. (Notatka o kilku rozmowach Stanisława Lema)</i> [Tomasz Fiałkowski]	233
<i>Opowieści w przypowieści</i> [Arkadiusz Morawiec]	238
<i>Narracje Brandysa</i> [Marcin Wołk]	241
<i>„Jesteś tylko świadkiem...”</i> [Dobrochna Dabert]	245
<i>Zapowiedź i wezwanie</i> [tom zbiorowy, red. Eugenia Łoch]	248
<i>Strefy pogranicza</i> [Stanisław Uliasz]	252
<i>Kresowe powroty</i> [Waldemar Michalski]	255
<i>Świadectwo krytyka</i> [Marian Kisiel]	258
<i>Liryczna krytyka poezji</i> [Karol Maliszewski]	262
<i>Było, minęło, powraca...</i> [Dariusz Nowacki]	267
<i>Proza pragnień i mitów</i> [tom zbiorowy, red. Stanisław Jaworski]	270
<i>Model do składania</i> [Jan Tomkowski]	273
<i>Kilka fragmentów</i> [Piotr Łuszczkiewicz]	278
<i>Poważna wspólnota śmiechu</i> [Jerzy Ziomek]	282
<i>Czas Miłobędzkiej</i> [Aleksandra Zasępa]	285
Nota bibliograficzna	289
Wykaz recenzowanych książek	295
Indeks osobowy	299
Summary	311
Zusammenfassung	313

Od Autora

Czas pojęty fizycznie i filozoficznie (metafizycznie) nie jest głównym bohaterem zebranych tutaj tekstów, właściwie „jest-i-nie jest”. Żywiolowość czasu to zjawisko budujące, radujące dojrzwaniem i mądrością, ale też nadwątlające naszą obecność – cielesną, intelektualną, „tekstualną”; wpisuje się w egzystencję niepokojem i niepewnością, oczywistym prymatem w hierarchii losu. We wstępie do książki poświęconej autorowi *Sceny obrotowej* Jacek Łukasiewicz pisze o czasowym *continuum*, próbach samopoznania i dialogowego obcowania z „drugim”:

Jastruna „spotkania w czasie” są spotkaniami z sobą samym, przez czas zmienianym, i spotkaniami z drugim człowiekiem; bywa on tematem wierszy, jest różnorodnie traktowanym ich adresatem. Może to być adresat niezbyt czuły, nastawiony na to, co w świecie poetyckim jest zewnętrzne, dla niego przeznaczony jest ubezpieczający pancerz retoryki. A może to być adresat prawdziwie współczujący i współrozumiejący, z nim toczony jest dialog w samym wnętrzu świata poetyckiego¹.

Chodzi nie tylko o spotkania Mieczysława Jastruna (poety wciąż w uścisku Chronosa przebywającego), ale także kwestię autorskiej i czytelniczej czułości. Czułości, przyjemności, emocjonalnej konfrontacji stron: stron autorów i podejmujących lekturę czytelników, stron książkowych: z wersami, akapitami,

¹ J. ŁUKASIEWICZ: *Wstęp*. W: IDEM: *Mieczysława Jastruna spotkania w czasie*. Warszawa 1982, s. 12.

rozdziałami. Od razu nasuwa się pytanie o czas, zmysły, relatywność. Jeszcze raz zacytuję Łukasiewicza: „Nie jest on [czas – P.M.] Kantowską subiektywną formą zmysłowości, nie jest kategorią obecną tylko w naszym umyśle. Jest obiektywny – inaczej byśmy nim rządzą, a nie mu podlegali”².

Interesują mnie drogi i rozdroża współczesnej poezji, miejsca spotkań autorów piszących sobą, ale i – z większą lub mniejszą satysfakcją, olśnieniem czy zazdrością wyobraźni – czytających wiersze, prozę, dramaty wychodzące spod piór znanych i obcych. Czytających... krytyków. Oto pojawiają się nowe książki, świadectwa autorskiej gotowości do rozrachunkowych monologów, do dialogu z kreacjami upostaciowanymi w „rozrzuconych” (porzucanych na chwilę, na dłużej, w chwilach literackiego przełomu i przewartościowań bywa, że na zawsze) lirycznych światach, do – właśnie – autoprezentacji w spotkaniu z „drugim”, współobecności. Tu znów pojawia się krytyk literacki, także czytelnik, lecz i lekturowy pielgrzym (czasami – tułacz), konsekwentnie i systematycznie spełniający swoją misję lub sięgający po kolejną książkę bez posłanniczych zobowiązań, przypadkowo, „doraźnie”. Część niniejszego zbioru dotyczy tekstów poświęconych pracom krytycznym i – dziś podążających rozmaitymi ścieżkami najczęściej „dziwiących się sobie” metodologii – historyczno-literackim.

Ze swojego archiwum wybrałem 73 zapisy (31 dotyczy poezji, 42 krytyki), które sporządzane były w latach 1993–2017, zaraz – co ważne – po ukazaniu się prezentowanych książek. Liczyło się „świeże” spojrzenie lekturowe, materiał do późniejszego uporządkowania. Nota bibliograficzna rejestruje tytuły, daty, numery czasopism (wszystkie książki zostały umieszczone w chronologicznym wykazie). Prezentowane zapisy publikowano na łamach „Nowych Książek”, „Śląska”, „FA-artu”, „Twórczości”, „Kwartalnika Artystycznego”, „Opcji”, „Autografu”, „Akantu”, „Kursywy”. Wiele dłuższych i krótszych tekstów

² J. ŁUKASIEWICZ: *Czas i przestrzeń w poezji Jastruna*. W: IDEM: *Mieczysław Jastruna spotkania...*, s. 283.

w czasopiśmie pozostało. Chciałem, po latach, spojrzeć na utwory autorów podążających dalej, znanych mi z publikacji kolejnych. Układ zależności jest przejrzysty: oto „pisarze” i „ja” w tamtym czasie, oto „ja” i „pisarze” teraz. Czytelnicy mają swój bezpieczny punkt środkowy.

Część poetycką rozpoczyna komentarz do antologii zestawiającej wiersze poetek Młodej Polski, część poświęconą krytyce – tekst o kulturowej (nie)dojrzałości, w którym omawiana jest książka Ewy Paczoskiej, powracającej do dylematów... pozytywistów. Autorka książki pyta o koniec XIX wieku, przypominając słowa George’a Steinera:

[...] nie przeszłość nami rządzi – z wyjątkiem, być może, biologicznego znaczenia tego słowa – lecz raczej nasze o przeszłości wyobrażenie. [...] Każda epoka historyczna znajduje odzwierciedlenie w obrazie i żywej mitologii swej własnej przeszłości lub przeszłości zapożyczonych u innych kultur; sprawdza w ten sposób swe poczucie tożsamości³.

Przywołuję te słowa (powtórzę je zresztą w odpowiednim miejscu) także *à propos* wspomnianej czasowej hierarchizacji. Segment pierwszy książki zamyka recenzja tomiku Primoža Čučnika – poety obserwatora nieustannego „stawiania się rzeczy”, segment drugi – recenzja tematycznej (znów czas!) monografii Aleksandry Zasępy dotyczącej wierszy Krystyny Miłobędzkiej, której poezja jest „zapatrzona w »tu i teraz«”, w której „przeważa przedstawienie czasu teraźniejszego, zorientowanego na aktywne bycie w aktualnym »momencie«”⁴. Zasępa słusznie pokusiła się o uogólnienie i ukonkretnienie: „To życie jest podstawą wszelkich rozważań o czasowości, a czas objawia się tylko w żywiole ludzkiego życia. W świetle

³ E. PACZOSKA: *Prawdziwy koniec XIX wieku. Śladami nowoczesności*. Warszawa 2010, s. 7; szkic G. STEINERA w jego książce: *W zamku Sinobrodgo. Kilka uwag w kwestii przededefiniowania kultury*. Tłum. O. KUBIŃSKA. Gdańsk 1993, s. 11–12.

⁴ A. ZASĘPA: *Zamiast wstępu. Czas (w) poezji*. W: EADEM: *Czas (w) poezji* Krystyny Miłobędzkiej. Wrocław 2016, s. 19.

współzależności ujawnia poetka [Krystyna Miłobędzka – P.M.] pewną zasadę temporalną, którą realizuje dosyć konsekwentnie w swoich zapisach i która pozostaje w zgodzie z sentencją Georges’a Pouleta, że »żyć – to najpierw móc uchwycić to, co aktualne«” (tu ponownie sięgam do odpowiedniej części niniejszej książki)⁵.

Wskazane przeze mnie klamry tekstowe obejmują recenzje książek poetów refleksyjnych, egzystencjalistów, autorów „metapoetyckich”, biernych i czynnych uczestników naszej codzienności. W segmencie poetyckim znalazły się między innymi uwagi o antologii *Coś własnego* i tomiku związanego z Orientacją Poetycką „Hybrydy” Andrzeja K. Waśkiewicza. O tym będę pisał: poeci Hybryd pytali o status naszej obecności, o trwałość i pozory pewności, wciąż liczyli na „poznawczą weryfikację”. Autor *sekwencji i innych doświadczeń dawnych i nowych* komponuje traktat o uobecnieniu w przestrzeni Paradoksu Wielkiej Historii, prowadzi „rachunek samotności”, pozorując racjonalizujące pogodzenie z „niedorzeczywistością”. Pojedynczo prezentowani są między innymi: Krzysztof Karasek, Janusz Szuber, Kazimierz Hoffman, Piotr Matywiecki, Piotr Sommer. Dwa obszerniejsze bloki tworzą natomiast zestawy: *Siedem lektur* oraz *Wiersze ze Śląska*. Pierwszy zawiera między innymi recenzje tomików Krzysztofa Lisowskiego, Józefa Ferta, Piotra Cielesza. Tony eschatologiczne, aktualizacje pamięci, niepokój i cisza – to wszystko może być ujęte w ramy obrazów niewielkich, grę stylizacji, liryczną „depoetyzację”. Drugi blok otwiera klucz geograficzny: w „śląskim” fragmencie książki przywołuję wiersze Joli Treli, Ryszarda Chłopka, Roberta Rybickiego, Adama Pluszki, Mariana Kisiela, Barbary Gruszki-Zych, Andrzej Szuby. Interesujący jest wersyfikacyjny

⁵ A. ZASĘPA: *Wieczna Teraźniejszość*. W: EADEM: *Czas (w) poezji...*, s. 25. Cytat pochodzi z książki G. POULETA: *Metamorfozy czasu. Szkice krytyczne*. Przeł. W. BŁOŃSKA, D. ESKA, A. SIEMEK, A. STEPNOWSKI, P. TARANCZEWSKI. Wybór J. BŁOŃSKI, M. GŁOWIŃSKI. Przedm. J. BŁOŃSKI. Warszawa 1977, s. 307. Zagadnienie „skupienia refleksji poetyckiej na chronosie” analizowała m.in. Danuta OPAČKA-WALASEK w książce *Chwile i eony. Obrazy czasu w polskiej poezji drugiej połowy XX wieku*. Katowice 2005.

głęboki „wdech i wydech” Chłopka, kontrolowanie metaforyki. W wierszach Barbary Gruszki-Zych przemijają zdarzenia najzwyczajniejsze i pozornie „odświeżające”, liczy się pamięć, poczucie trwania, a przeszłość intensyfikuje dzisiejsze emocje. Andrzej Szuba z kolei zbliża się do kwestii czasu i pamięci, granic pewności i zwątpienia wyłącznie w gnomicznych wariantach tekstu. Jeden z jego „strzępów” wybrzmiewa w przestrzeni (jednak) obecności i ostateczności:

Czas pomyśleć
co będzie
to dopiero koniec⁶

W takich utworach Szuba dyskretnie przekracza granicę intymności, „jednorazowości” lirycznych sytuacji. Swoją wybiórczość wierszy, bez komentującego wstępu czy zakończenia, opatrzył tytułem *Milczysz. Strzępy z lat 1980–2014* i zamknął utworem *Postscriptum DCXXX*; tomik *11 strzępów* z 2017 roku kończy *Postscriptum DCXCVI*; tomik *** *Jest tam kto?* z tego samego roku zawiera strony ze znakami zapytania, pod którymi umieszczany jest kolejny rok życia autora, aż do finalnego:

? ...⁷.

Piszę o pamięci, kontemplacji, impresyjnych i intelektualnych rozrachunkach. Niezbyt długo jednak walczyłem z chęcią zamieszczenia recenzji błahego tomiku Sławomira Burszewskiego i ogłoszenia likwidacji banalizmu. Chodziło mi o zwrócenie uwagi na zjawisko socjologiczne, artzinołą potrzebę sowizdrzalskiego oczyszczenia, powrotu gestów deestetyzujących świat kultury.

⁶ A. SZUBA: *Postscriptum CLXVII*. W: IDEM: *50 strzępów*. Kraków 2001, s. 23.

⁷ A. SZUBA: *Milczysz. Strzępy z lat 1980–2014*. Katowice 2016; IDEM: *** *Jest tam kto?*. Katowice 2017 (zob. recenzję E. BARTOS: *Minimum w maksimum*. „Śląsk” 2017, nr 8). Najnowszy, retrospektywny zbiór A. SZUBY to *444 strzępy (1980–2017)*. Kraków 2018.

Autorzy publikacji przybliżanych w części drugiej przedzierali się przez trudne momenty historii, druki z Dwudziestolecia i powojnia. Włodzimierz Wójcik pisał o Zofii Nałkowskiej i Paryżu skamandrytów, Elżbieta Hurnikowa – o Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej. Ukazały się edycje *Pamiętnika* oraz *Publicystyki* Władysława Broniewskiego, znakomicie pokazujące jego twarz „prywatną” i „oficjalną”. Dalej ustąpić trzeba będzie miejsca awangardystom. W innym miejscu pojawią się recenzje książek krytycznoliterackich Mariana Kisiela, Karola Maliszewskiego, Dariusza Nowackiego. Tutaj jedynie sygnalizuję wybrane kwestie, nie rejestruję pełnego zestawu nazwisk autorów.

Nie buduję w książce (pomijam sugestie istnienia) żelaznego kanonu – prywatnego, czy tym bardziej „powszechnego”, z przekonaniem o niezbędności rejestru norm i wzorców, to po prostu świadectwa lektury sprzed lat. Niech będzie – o wartość i trwałość osądów chodzi również. Teksty krytyczne są, rzecz jasna, także sprawozdaniami, dowodami lektury uważnej w toku odpowiedzialnego, komunikacyjnego pośrednictwa. Zgadzam się z Dorotą Kozicką, metakrytyka zajmuje „szczególne miejsce w korpusie teksów krytycznych, [...] w metakrytycznej wypowiedzi ujawnia się szczególnie potrzeba (a może nawet konieczność) uzasadnienia własnego – krytycznego – istnienia”⁸. Nie chodzi mi jednak o jakieś strategiczne programotwórstwo, projektowe teoretyzowanie. W publikacjach naukowych i popularnonaukowych doceniam bazę źródłową, odszukiwanie (odkrywanie) kontekstów, tym samym – przygotowywanie kolejnych panoram literackiej współczesności.

Pytanie o rolę i miejsce krytyka w naszej „pisanej” rzeczywistości powracało, będzie jeszcze dookreślane i przeformułowane wielokrotnie. To wiemy, krytyk wywodzi się – najczęściej – z uniwersytetu, w którym realizuje badania historycznolite-

⁸ D. KOZICKA: *Wołanie o kanon? Znamienne wątki dyskusji metakrytycznych na przełomie wieków*. W: *Kanon i obrzeża*. Red. I. IWASIOŃ, T. CZERSKA. Kraków 2005, s. 53–54.

rackie (tu w grę wchodzi również aksjologia). Dariusz Nowacki i Krzysztof Uniłowski zwracali uwagę, iż

wkraczając w mury uniwersytetu i przeobrażając się w historyka (teoretyka), krytyk nie tyle zmienia przedmiot zainteresowań, ile raczej swoją własną pozycję. W symboliczny sposób uwalnia się od czasowości własnego istnienia (i pisania), wymienia zdarzeniowość na opowieść⁹.

Zasadnie przywołali lapidarne oznajmienie Tadeusza Sławka: „historyk pisze **historię**, krytyk **pisze** historię”¹⁰. Interesowała mnie „opowieść”, wspomniane „uwolnienie się”. Stąd myśl o nowościach, krytycznoliterackie szkice i noty dotyczące pisarzy wyrazistych, ukształtowanych i poszukiwaczy (czasami szybko się wyczerpujących w drodze) własnych dróg ekspresji. Owa myśl o rzeczach nowych i najnowszych wiąże się z tym, iż „Historykowi przysługuje prawo zwłoki, krytykowi przeciwnie – prawo reakcji natychmiastowej”¹¹. Sławek czyta Stanisława Brzozowskiego, Martina Heideggera, Emmanuela Lévinasa, Paula Valéry’ego, Waltera Benjamina. Z myślą o historii, czasowości, trwaniu. Skonstatuje, że „dla historyka historia włada dziełem wcześniej niż moje pytanie skierowane do dzieła, krytyk natomiast najpierw pyta i dopiero w trakcie tego dyskursu historia wślizguje się, by upomnieć się o dzieło”¹².

Sytuację zatem dobrze znamy: pusta kartka wobec tych utrwalonych przed chwilą w druku, pozbieranych, ułożonych, ujawnionych. I ona wypełnić się ma opowieścią. Krótko notuje Christine Rochefort:

⁹ D. NOWACKI, K. UNIŁOWSKI: *Do Czytelnika*. W: *Była sobie krytyka... Wybór tekstów z lat dziewięćdziesiątych i pierwszych*. W opracowaniu i ze wstępem D. NOWACKIEGO i K. UNIŁOWSKIEGO. Katowice 2003, s. 13.

¹⁰ T. SŁAWEK: *Vita femina. Dekonstrukcja jako styl krytyki*. W: *Interpretacje i style krytyki*. Red. W. KALAGA i T. SŁAWEK. Katowice 1988, s. 151.

¹¹ Ibidem, s. 141.

¹² Ibidem, s. 144.

Pierwszy znak na stronie, spadł w chwili zapomnienia, na pół opuszczenia, pustki. Nieuwagi. Pozwoliliśmy się zaskoczyć. Na szczęście. Gdyby nie to prawdopodobnie nie nakreśliłoby się nigdy tego pierwszego znaku na białym, ponieważ, dlaczego raczej ten niż inny?¹³.

Znaki ostatnie możemy – z czasem – uzupełniać.

Gorąco dziękuję za współpracę Panu Profesorowi Marianowi Kisielowi, przy którym (a to człowiek biblioteka) moja historyczno- i krytycznoliteracka myśl zawsze lotniejszą się stawała. Erudycja i otwartość na nowe rozwiązania konceptualne są w Jego przypadku nie do przecenienia.

Wdzięczny jestem Pani Doktor Ewie Bartos i Pani Doktor Katarzynie Niesporek za konsekwentną współobecność w realizacji projektów badawczych oraz niezliczone merytoryczne debaty.

Pani Redaktor Małgorzacie Pogłódek dziękuję za nadanie mojej książce ostatecznego kształtu.

¹³ Ch. ROCHEFORT: *C'est bizarre l'écriture (récit)*. Paris 1970, s. 61. Cyt. wg: S. JAWORSKI: *Nad białą kartką...* W: IDEM: „Piszę, więc jestem”. *O procesie twórczym w literaturze*. Kraków 1993, s. 11.

Indeks osobowy

- Abramowska Janina 282
Adam zob. Adam Mickiewicz
Adamowicz Bogusław 20
Adorno Theodor W. właśc. Theodor
Ludwig Wiesengrund 175
Andres Zbigniew 208
Andrzejewski Jerzy 208, 209, 210,
269, 278
Apollinaire Guillaume właśc. Wil-
helm Apollinaris Kostrowi-
cki 152, 274
Arnsztajnowa Franciszka 21, 23
Arystoteles 250, 271, 283
Auzoniusz, Decimus Magnus Auso-
nius 279
- Bach Johann Sebastian 84, 193
Bachelard Gaston 32
Bachórz Józef 83
Baczak Jacek 230, 231
Baczyński Krzysztof Kamil 32,
274, 279
Baka Józef, ks. 48, 79, 197
Balcerzan Edward 157, 188, 226
Baliński Stanisław 63, 138, 139
Baluch Alicja 183, 291
Bandtkie Jerzy Samuel 105
Baran Marcin 113, 259, 260
Baranowska Małgorzata 67, 68,
289, 295
Barańczak Stanisław 48, 111, 121,
122, 216, 217, 218, 220, 263, 281
Bartelski Lesław Marian 147
- Barthes Roland 229
Bartos Ewa 13, 16
Bąk Adam 290
Beck Józef 115
Benjamin Walter 15
Benn Godfried 124
Bense Max 281
Berent Wacław 131, 204, 205, 278
Bereś Stanisław 233, 235, 236
Bergson Henri 283
Berziń Anna 188, 190
Będkowska-Kopczyk Agnieszka
127, 290
Białoszewski Miron 97, 114, 121,
155, 158, 159, 194, 220, 249, 259
Biela Bogusław 256
Bieńkowski Zbigniew 159
Blake William 273
Bloch Ernst 174
Błońska Wanda 12
Błoński Jan 12, 153
Bobrowski Czesław 170, 172
Bochenek Adam 46
Bocheński Jacek 204
Bocheński Tomasz 196
Bocian Marianna 180
Boland John 248
Bolecki Włodzimierz 202, 238
Borges Jorge Luis 275
Borowski Jarosław 192
Borowski Tadeusz 137, 268
Bortnowski Stanisław 208
Boruta Tadeusz 226

- Bossch Johan van den 105
 Brach-Czaina Jolanta 229
 Brakoniecki Kazimierz 264
 Brandys Kazimierz 204, 230, 231,
 241, 242, 243, 244, 282, 292
 Breton André 250
 Breza Tadeusz 135
 Briusow Walerij Jakowlewicz 25
 Brodski Josif 246
 Brodziński Kazimierz 178
 Broniewska Wanda 146, 148
 Broniewski Władysław 14, 146,
 147, 148, 149, 150, 151, 152, 291,
 296
 Bryll Ernest 201, 278
 Brzeski Kazimierz 111, 115
 Brzękowski Jan 30, 38, 115, 141,
 150, 158, 168, 170, 172, 207
 Brzozowski Jacek 195, 196, 198,
 292, 297
 Brzozowski Stanisław Korab 20
 Brzozowski Stanisław 15, 204
 Buczkowski Leopold 201
 Budelaire Charles 152
 Budrecki Lech 201
 Bujnicki Tadeusz 152, 208, 249
 Burchart-Świtalska Helena 52
 Bürger Peter 200
 Burska Lidia 241
 Burszewski Sławomir 13, 110, 111,
 112, 113, 114, 115, 120, 290, 295
 Butor Michel 205
 Butrymowicz Bogusław 20

 Calvino Italo 275
 Carpentier Alejo 275
 Cassirer Ernst 175
 Cervantes Miguel 152
 Cherbert zob. Zbigniew Herbert
 Chłopek Ryszard 12, 13, 95, 96,
 109, 290, 295
 Chmielowiec Michał 164
 Chojnowski Zbigniew 260, 264

 Chowaniec Urszula 271
 Christo właśc. Christo Władimirow
 Jawaszew 90
 Chruszczow Nikita Siergiejewicz
 207
 Chrystus zob. Jezus Chrystus
 Chrzanowski Maciej 121
 Chwin Stefan 132
 Cielesz Piotr 12, 82, 83, 84, 85, 91,
 290, 295
 Ciesielczuk Stanisław 173
 Cieślak Tomasz 197, 292
 Cieślak-Sokołowski Tomasz 223,
 224, 225
 Claus Hugo 276
 Clements Robert J. 248
 Cobain Kurt 14
 Conio Giorgio 192
 Conrad Joseph właśc. Józef Teodor
 Konrad Korzeniowski 251
 Cortázar Julio 268, 275, 277
 Courtés Joseph 250
 Crnjanski Miloš 175
 Čučnik Primož 11, 125, 126, 127,
 290, 295
 Cummings Edward Estlin 122,
 280
 Curtis Ian 95, 114
 Cybulska Maja Elżbieta 63
 Czachorowski Stanisław Swen 184
 Czajka Anna 174
 Czajkowsky Magdalena, Zbigniew
 221
 Czapik-Lityńska Barbara 174, 175,
 176, 177, 291, 296
 Czapliński Przemysław 161, 162,
 163, 164, 229, 230, 231, 232, 258,
 291, 292, 296
 Czapska Maria 253
 Czcibor-Piotrowski Andrzej 269
 Czechowicz Józef 46, 158, 159, 165,
 167, 168, 169, 170, 171, 230, 231, 255
 Czekanowicz Anna 259

- Czerniawski Adam 212, 259
 Czerska Tatiana 14
 Czuchnowski Marian 158
 Czyżak Agnieszka 241
 Czyżewski Tytus 96, 97, 141, 179, 183, 184, 185, 186, 291
 Dabert Dobrochna 245, 246, 247, 292, 296
 Danielewska Urszula 52
 Darwin Charles 95
 Dąbal Tomasz 189, 190
 Dąbrowska Maria 249
 Dembiński Henryk 162
 Dèper Fortunato 179
 Derrida Jacques 35
 Descartes René 117
 Detka Janusz 208
 Dichter Wilhelm 268
 Drainac Rade 175
 Dróżdź Stanisław 88, 98, 159, 180
 Drzewucki Janusz 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 292, 296
 Dunin-Wąsowicz Paweł 112
 Dürer Albrecht 85
 Dziamski Grzegorz 200, 202, 292, 297
 Dziarnowska Janina 191
 Eco Umberto 271, 275
 Eiffel Gustave Alexandre 139
 Eliade Mircea 271
 Eliot Thomas Stearns 30
 Elski Radosław właśc. Elias Chryzman 111
 Éluard Paul 30
 Elvis właśc. Elvis Presley 118
 Elżbieta, cesarzowa 84
 Erenburg Ilja Grigorjewicz 207
 Eska Donata 12
 Falkiewicz Andrzej 281
 Fert Józef 12, 78, 79, 80, 91, 290, 295
 Fiałkowski Tomasz 233, 234, 235, 236, 237, 292, 297
 Ficowski Jerzy 226
 Filip Grzegorz 249
 Filipiak Izabela 270, 271
 Fiut Aleksander 245
 Flaker Aleksandar 175
 Fleischer Michael 113
 Foks Darek zob. Dariusz Foks
 Foks Dariusz 117
 Frajlch Anna 63, 64, 65, 66, 289, 295
 Franaszek Andrzej 220
 Freud Sigmund 96, 154, 283
 Frye Northrop 182
 Gadamer Hans-Georg 193
 Gajcy Tadeusz 32
 Galiński Adam 20
 Gazda Grzegorz 157, 199
 Gąsiorowski Krzysztof 29, 30, 31, 32, 34, 35, 38, 289, 295
 Gibaldi Joseph 248
 Gierszon Urszula 256
 Gliksman Łucja 278, 280
 Glinka Xavery 150
 Głowacki Janusz 276
 Głowiński Michał 12, 183, 211
 Głódź Leszek Sławoj 95
 Goethe Johann Wolfgang 280
 Gojawczyńska Pola 135
 Golding William 276
 Gombrowicz Witold 132, 194, 208, 209, 275
 Gomulicki Wiktor 249
 Gomułka Władysław 151, 207
 Gorbaniewska Natalia 246
 Górski Artur 161
 Górzński Jerzy 278
 Grass Günter 275
 Greene Graham 59
 Greimas Algirdas Julien 250
 Grela Katarzyna 31

- Gretkowska Manuela 270, 271
 Grędziński Stanisław 97
 Grochowiak Stanisław 155, 158, 218, 230, 231, 274
 Grossek-Korycka Maria 21, 22, 23
 Grotowski Jerzy 180
 Grupiński Rafał 258, 266
 Gruszka-Zych Barbara 12, 13, 103, 104, 105, 109, 290, 295
 Grydzewski Mieczysław 140
 Grzebalski Mariusz 118, 119, 120, 290
 Gurda Jerzy 51
 Gutkowska Barbara 209
 Gutorow Aleksandr 250
 Gutowski Wojciech 19, 22
 Guzek Karol Franciszek 260
- Harasymowicz Jerzy 110**
 Hartwig Julia 216
 Hasior Władysław 180
 Hável Vaclav 279
 Heidegger Martin 15, 39, 176, 193, 271
 Hemingway Ernest Miller 276
 Hendrix Jimi właśc. James Marshall Hendrix 117
 Heraklit z Efezu 95
 Herbert Zbigniew 47, 110, 111, 153, 154, 155, 156, 216, 218, 220, 221, 222, 225, 230, 231, 247, 265, 275, 291, 292
 Herling-Grudziński Gustaw 230, 232, 238, 239, 240, 275, 292, 297
 Hermelin Bronisław 111, 115
 Hoffman Kazimierz 12, 51, 52, 53, 54, 289, 295
 Hölderlin Friedrich 54, 265
 Hrabal Bohumil 268, 275
 Huelle Paweł 268
 Hufnagel Flora 21
 Hurnikowa Elżbieta 14, 143, 144, 145, 291, 296
- Irzykowski Karol 131, 150, 164, 172
 Iwaniuk Wacław 255
 Iwanow Waczesław 25
 Iwasiów Inga 14
 Iwaszkiewicz Jarosław 47, 164, 204, 216, 217, 220, 253, 278, 280
- Jachimowicz Dariusz 200**
Jachimowicz Marian 158
 Jan, św. 51
 Janicka Krystyna 199
 Janion Maria 229, 281
 Jankowski Jerzy 159, 164, 183
 Janta-Polczyński Aleksander 25
 Jaroński Zbigniew 157, 186, 199, 241
 Jarzębski Jerzy 234, 258, 276
 Jasieński Bruno, pierwotnie Wiktor Zysman 95, 96, 110, 114, 141, 150, 158, 161, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 291, 296
 Jaspers Karl 176
 Jastrun Mieczysław 9, 10, 208, 209
 Jastrun Tomasz 245
 Jastrzębiec-Kozłowski Andrzej 33
 Jaworski Krzysztof 115, 116, 117, 118, 120, 187, 188, 189, 191, 264, 290, 291, 295, 296
 Jaworski Stanisław 16, 181, 270, 272, 293, 297
 Jerzyńska Zbigniew 33, 121
 Jesienin Siergiej Aleksandrowicz 151
 Jezus Chrystus 95, 240
 Jeżow Nikołaj Iwanowicz 189
 Józef Wissarionowicz zob. Józef Stalin
 Jułga Kazimierz 51
 Jurewicz Aleksander 252, 269
- Kaczyńska Leokadia 208**
 Kaden-Bandrowski Juliusz 204

- Kafka Franz 239
 Kajzar Helmut 226, 227
 Kalaga Wojciech 15
 Kalinowska Anna 249
 Kaliszewski Andrzej 197
 Kandziora Jerzy 241
 Kant Immanuel 10
 Kantor Tadeusz 185, 200
 Kapłoński Edmund 51, 52
 Karasek Krzysztof 12, 43, 44, 45, 46, 124, 289, 295
 Karpowicz Tymoteusz 226, 227
 Kartezjusz zob. René Descartes
 Kasproicz Jan 20, 167
 Kawiński Wojciech 33, 106
 Keats John 280
 Kiec Izolda 258, 266
 Kiepuszewski Piotr 51
 Kierc Andrzej 227
 Kierc Bogusław 40, 226, 227, 228, 292, 296
 Kierkegaard Søren 193
 Kilar Wojciech 201
 Kisiel Marian 12, 14, 16, 31, 38, 39, 93, 100, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 208, 210, 212, 213, 214, 215, 258, 259, 260, 261, 266, 290, 292, 293, 295, 296
 Klejnocki Jarosław 258, 259, 266
 Kluszczyński Ryszard Waldemar 199
 Kłak Tadeusz 157, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 291, 296
 Kochanowski Jan 47, 274
 Koehler Krzysztof 264
 Kolumb Krzysztof 95
 Komornicka Maria 23
 Konopnicka Maria 68, 117, 131, 249
 Konwicki Tadeusz 230, 231, 253
 Koperski Jerzy 34, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 121, 290, 295
 Kornhauser Julian 111, 216, 218
 Kor-Walczak Eligiusz 278, 280
 Kosińska Marzenna 88, 180
 Kosovel Srečko 175
 Kossak Wojciech 84
 Kossakowie Juliusz, Wojciech, Jerzy 143
 Kossakowie zob. Juliusz, Wojciech, Jerzy Kossakowie
 Kostyrko Teresa 199
 Kotarbiński Tadeusz 114
 Kotlarczyk Jadwiga 51
 Kowalska Alina 105
 Kozicka Dorota 14
 Kozioł Urszula 216, 217
 Kozłowska Mirosława 208
 Koźmian Kajetan 278
 Krajka Wiesław 251
 Krasicki Ignacy 47
 Krasiński Janusz 268
 Krauze Zygmunt 201
 Krleża Mirosław 176
 Kruczkowski Leon 282
 Kruszyński Zbigniew 268
 Krynicki Ryszard 216
 Kryszak Janusz 30, 168
 Krzysztoń Jerzy 204
 Kubińska Olga 11
 Kuczek Wojciech 260
 Kudelski Zdzisław 238
 Kulawik Adam 207, 208, 209, 211, 292, 297
 Kuncewiczowa Maria 138, 140, 170, 171, 173
 Kundera Milan 275
 Kurek Jalu właśc. Franciszek Kurek 168
 Kwiatkowski Edward 51
 Kwiatkowski Jerzy 32, 143, 144
 Lacan Jacques 110, 115
 Lange Antoni 20
 Lebioda Dariusz Tomasz 245

- Lechoń Jan właśc. Leszek Serafino-
 wicz 47, 138, 139, 141, 207
 Lednicki Waław 253
 Leibovitz Judith 248
 Lem Stanisław 230, 231, 233, 234,
 235, 236, 237, 292, 297
 Lenartowicz Teofil 68
 Lenin Władimir Iljicz Uljanow
 151, 152, 188
 Lennon John 114
 Lenz Siegfried 275
 Lessing Gotthold Ephraim 154,
 179
 Leszczyński Edward 20
 Leszin-Koperski Jerzy zob. Jerzy
 Koperski
 Leśmian Bolesław właśc. Bolesław
 Lesman 20, 25, 26, 27, 28, 38, 39,
 40, 67, 79, 93, 226, 227, 274, 280,
 289, 295
 Lévinas Emmanuel 15
 Libera Antoni 268
 Lichodziejewska Feliksa 148
 Liciński Ludwik Stanisław 132
 Ligęza Wojciech 63, 66, 192, 197
 Linke Bronisław 180
 Lipska Ewa 216, 278, 280
 Lipski Jan Józef 185
 Lipski Leo właśc. Leon Lipschütz
 278, 280
 Lisowski Krzysztof 12, 76, 77, 78,
 91, 106, 290, 295
 Llosa Mario Vargas 275
 London Jack właśc. John Griffith
 London 150
 Lotto Lorenzo 77
 Lubomir, wuj 84
 Ludwik II 84
 Lyotard Jean-François 229

 Łabędź Leopold 197
 Łajming Włodzimierz 52
 Łączkowski Zdzisław 80

 Łobodowski Józef 167, 173, 255,
 256
 Łoch Eugenia 248, 250, 292, 297
 Łukasiewicz Jacek 9, 10, 49, 216,
 220, 223
 Łukaszuk Małgorzata 192
 Łuszczkiewicz Piotr 278, 279,
 280, 281, 293, 297

 Mach Wilhelm 135, 201
 Machej Zbigniew 264
 Machnik-Skwara Anita 260
 Maciąg Włodzimierz 208, 210
 Madyda Aleksander 25
 Maj Bronisław 50, 106, 223
 Majakowski Włodzimierz zob.
 Władimir Władimirowicz Maja-
 kowski
 Majakowski Władimir Władimiro-
 wicz 95, 149, 150, 152
 Majchrowski Zbigniew 259
 Majerski Paweł 10, 110, 191, 200,
 207
 Majzel Bartłomiej 260
 Malewska Hanna 204, 205
 Maliszewski Karol 14, 260, 261,
 262, 263, 264, 265, 266, 293, 297
 Malmede Hans Hermann 248
 Małachowski Tadeusz 52
 Man Paul de 194
 Marinetti Filippo Tommaso 95,
 179, 185
 Markiewicz Henryk 212
 Markiewicz Jarosław 33
 Marks Karl 96
 Márquez Gabriel García 275
 Martuszevska Anna 249
 Matecka Małgorzata 251
 Mateusz, św. 193
 Matusz Sławomir 260
 Matuszyński Witold 197
 Matywiecki Piotr 12, 55, 56, 57, 58,
 289, 295

- Maupassant Guy de 250
 Mayenowa Maria Renata 180
 Mazur-Fedak Jolanta 271
 McEwan Ian 276
 McLuhan Herbert Marshall 273
 Melecki Maciej 260
 Mercury Freddie właśc. Frederic
 Bulsara 114
 Merleau-Ponty Maurice 176
 Meyerhold Wsiewołod 25
 Michalski Waldemar 255, 256, 257,
 292, 297
 Michałowska Teresa 248
 Michaux Henri 30
 Michnik Bogusław 180
 Micić Ljubomir 175, 176
 Miciński Bolesław 20
 Miciński Tadeusz 30
 Mickiewicz Adam 47, 118, 151,
 226, 255, 274, 278
 Międzyrzecki Artur 216
 Mikołajewski Jarosław 73
 Miłobędzka Krystyna 11, 12, 121,
 285, 286, 287, 288, 293
 Miłosz Czesław 89, 105, 111, 123,
 153, 155, 192, 194, 218, 225, 227,
 229, 256, 259, 265, 275
 Miszczak Magdalena 197
 Mitzner Piotr 187
 Młodożeniec Stanisław 97, 150
 Mokłycia Andrij 256
 Mollay Sear 251
 Morawiec Arkadiusz 238, 239, 240,
 292, 297
 Morris Robert 250
 Morrison Jim właśc. James Douglas
 Morrison 114, 117
 Móricz Zsigmond 251
 Mrozek Sławomir 276
 Musiał Grzegorz 269
 Nałkowska Zofia 14, 21, 22, 132,
 134, 135, 136, 137, 291
 Napiontkowa Maria 208, 210
 Nardycz Zygmunt 150
 Narutowicz Gabriel 149
 Nawarecki Aleksander 48, 102, 229
 Nawarecki Alexander zob. Aleksan-
 der Nawarecki
 Niemiec Iwona 271
 Niesporek Katarzyna 16
 Nietzsche Friedrich 119
 Niewęglowski Wiesław Aleksander
 80, 81, 82, 91, 290, 295
 Niewiadomski Andrzej 260, 264
 Nobel Alfred Bernhard 275, 276
 Norwid Cyprian 30, 78, 79, 152,
 278, 280
 Nowacki Andrzej 52
 Nowacki Dariusz 14, 15, 267, 268,
 269, 293, 297
 Nowak Tadeusz 110, 216, 217, 218
 Nowicki Krzysztof 54
 Nyczek Tadeusz 218
 O'Hara Frank właśc. Francis Russell
 O'Hara 125, 126
 Ochorowicz Julian 132
 Odojewski Włodzimierz 201, 208
 Okuń Edward 180
 Olejniczak Józef 192, 193, 194, 198,
 291, 297
 Olędzka-Frybesowa Aleksandra
 59, 60, 61, 62, 289, 295
 Opacka-Walasek Danuta 12
 Orłoś Kazimierz 268
 Orłowski Jan 251
 Ortwin Ostap właśc. Oskar Katze-
 nellenbogen 145
 Orwell George właśc. Eric Arthur
 Blair 275
 Orzeszkowa Eliza 131, 249
 Ostrowska Bronisława 23
 Otto Rudolf 193
 Ożóg Kazimierz 208

- P.M. zob. Paweł Majerski**
 Paławski Jan 208
 Paczoska Ewa 11, 131, 132, 133, 291, 297
 Palazzeschi Aldo właśc. Giurlani Aldo 179
 Pankowski Marian 269
 Papke Zbigniew 51
 Parnicki Teodor 194, 204
 Pastuszewski Stefan 106
 Pawlak Antoni 245
 Pawlikowska-Jasnorzewska Maria 14, 143, 144, 145, 291, 296
 Paźniewski Włodzimierz 252, 253
 Peiper Tadeusz 30, 38, 86, 95, 96, 110, 145, 154, 163, 166, 167, 168, 169, 172, 291
 Piaszczyński Piotr 89, 90, 91, 290, 296
 Piątek Tomasz 268
 Pieszczachowicz Jan 157, 158, 159, 160, 291, 297
 Pieścikowski Edward 249
 Pietrych Krystyna 195, 196, 197, 198, 292, 297
 Pietrych Piotr 197
 Pietrzycki Jan 20
 Pięta Stanisław 168
 Piłsudski Józef 137, 149
 Pio, ojciec, św. 193
 Piskor Stanisław 30
 Piwowar Lech 168, 169
 Planeta Grzegorz zob. Paweł Dunin-Wąsowicz
 Pleijel Agneta 246
 Pluszka Adam 12, 98, 99, 100, 109, 290, 295
 Pluciennik Jarosław 196
 Podsiadło Jacek 260, 264, 279
 Polkowski Jan 111
 Pollakówna Joanna 77
 Poręba Edyta 271
 Porębski Mieczysław 180, 201
 Poulet Georges 12, 32
 Prądyński Ignacy 84
 Prek Ksawery 105
 Presley Elvis 118
 Prus Bolesław właśc. Aleksander Głowacki 131, 132, 133, 204, 249, 291, 297
 Przesmycki Zenon 161
 Przyboś Julian 30, 38, 57, 61, 102, 110, 122, 139, 141, 150, 153, 154, 156, 158, 159, 166, 167, 179, 185, 226, 280, 291
 Przybylski Ryszard Kazimierz 281
 Przybyszewski Stanisław 20, 161
 Pugaczow Jemieljan Iwanowicz 151
 Rabizo-Birek Magdalena 208
 Ratuszyńska Irina 246
 Raukuć Magdalena 271
 Raymond Marcel 32
 Rej Mikołaj 274
 Rembrandt właśc. Rembrandt Harmenszoon van Rijn 70
 Revère Jacques 94
 Richard Jean-Pierre 32
 Rijn van Titus 70
 Rilke Rainer Maria właśc. Rainer René Maria Rilke 30, 54
 Rimbaud Jean Arthur 46, 152
 Rochefort Christine 15, 16
 Rolicz-Lieder Wacław 20
 Romanowiczowa Zofia 137, 138, 140
 Rousseau Jean Jacques 54
 Rousset Jean 32
 Różewicz Tadeusz 30, 38, 80, 89, 137, 155, 158, 173, 212, 216, 217, 218, 219, 220, 226, 245, 259, 275, 276, 278, 279, 280
 Rybicki Robert 12, 96, 97, 98, 109, 290, 295
 Rymkiewicz Jarosław Marek 48, 79, 110, 201, 204, 216

- Sadowska Barbara 34, 86
 Saint-Exupéry Antoine 59
 Šalamun-Biedrzycka Katarina 127, 290
 Salomea, siostra 104
 Sandauer Artur 143
 Sarnowska-Temierusz Elżbieta 279
 Sawicka-Jułka Janina 52
 Schaeffer Bogusław 113
 Schiller Friedrich 44
 Schulz Bruno 135, 180, 280
 Sebyła Władysław 173
 Sendeci Marcin 113, 118
 Sęp Szarzyński Mikołaj 47, 274
 Shakespeare William 132, 152
 Siemek Andrzej 12
 Sienkiewicz Barbara 153, 154, 155, 156, 291, 297
 Sienkiewicz Henryk 131, 249
 Sikorski Andrzej 245
 Sikorski Tomasz 201
 Siwczyk Krzysztof 260
 Sławek Tadeusz 15
 Sławiński Janusz 183, 210
 Słonimski Antoni 38, 138, 139
 Słowacki Juliusz 68, 132, 274
 Słyk Marek 201
 Smulski Jerzy 209, 211, 251
 Sobolewska Anna 197
 Sołżenicyn Aleksandr Isajewicz 275
 Sommer Piotr 12, 121, 122, 123, 124, 290, 295
 Sonnenberg Ewa 260
 Sontag Susan 104
 Sosnowski Andrzej 264
 Sosnowski Jerzy 258, 259, 266, 268
 Springer Mary Doyle 248
 Stachura Edward 31, 33, 34
 Staff Leopold 20, 47, 137
 Stala Marian 259
 Stalin Józef właśc. Josif Wissarionowicz Dżugaszwili 151, 152, 190
 Stanisławska Wanda 21
 Starobinski Jean 32
 Stasiuk Andrzej 230, 231, 270
 Stażewski Henryk 172
 Steiner Georg Friedrich 11, 251
 Stella Frank 250
 Stepnowski Adam 12
 Stern Anatol 114, 139, 141, 145, 158, 159, 164, 172, 185, 186, 190, 191
 Sterna-Wachowiak Sergiusz 176
 Stępień Marian 183, 208
 Stone Rochelle 26
 Stroiński Leon Zdzisław 212
 Stróżyński Tomasz 250
 Strug Andrzej właśc. Tadeusz Gałęcki 132
 Strykowski Julian 208
 Strzemiński Władysław 153, 154, 179
 Stur Jan 162
 Sulikowski Andrzej 223
 Szandlerowski Antoni 20
 Szaruga Leszek właśc. Aleksander Wirpsza 203, 204, 205, 206, 247, 292, 297
 Szczepańska Elżbieta 201
 Szczęsny Aleksander 20
 Szekspir zob. William Shakespeare
 Szewczyk Wilhelm 173
 Szłosarek Artur 259
 Szuba Andrzej 12, 13, 106, 107, 108, 109, 290, 295
 Szuber Janusz 12, 47, 48, 49, 50, 223, 224, 225, 289, 292, 296
 Szukiewicz Maciej
 Szymańska Adriana 106
 Szymański Paweł 201
 Szymborska Wisława 155, 216, 220
 Szymczyk-Kluszczyńska Grażyna 250
 Szymonik Danuta 251

- Szyszkowska Maria 19, 24, 289, 296
- Śliwiński Piotr 120
- Śliwka Krzysztof 264
- Śmieja Florian 63
- Świeściak Alina 106
- Świetlicki Marcin 113, 259, 260, 264
- Śliwiński Piotr 120
- Śliwka Krzysztof 264
- Śmieja Florian 63
- Świeściak Alina 106
- Świetlicki Marcin 113, 259, 260, 264
- Świętochowski Aleksander 131, 132, 249
- Taranczewski Paweł 12
- Terlecki Władysław 204, 205
- Tetmajer Kazimierz 20, 23
- Tkaczyszyn-Dycki Eugeniusz 260, 264
- Tokarczuk Olga 132, 230, 232, 270, 271, 291, 297
- Tomasik Wojciech 208, 210
- Tomaszewski Feliks 274
- Tomkowski Jan 273, 274, 275, 276, 277, 293, 297
- Tramer Maciej 146, 149, 152, 290, 291, 296
- Trela Jola właśc. Jolanta Ptaszyńska 12, 92, 93, 94, 109, 290, 296
- Trembecki Stanisław 47
- Trystan Leon 172
- Trzeczowska Zofia 21, 22, 23
- Trznadel Jacek 25, 28, 192
- Tuan Yi-Fu 253
- Turowski Andrzej 177
- Tuwim Julian 113, 117, 145, 150, 259, 278
- Tytus zob. Rijn van Titus 264
- Uliasz Stanisław 252, 253, 254, 292, 297
- Uniłowski Krzysztof 15, 258
- Urbanik Irena 249
- Valéry Paul 15, 59
- Varga Krzysztof 270
- Venclova Tomas 192
- Vermeer Jan van Delft 52, 265
- Vincenz Stanisław 253
- Voltaire właśc. François Marie Arouet 119
- Vucković Radovan 175
- Wachowiak Tadeusz 51
- Wajs Joanna 73, 74, 75, 290, 296
- Wandurski Witold 189
- Wańkowicz Melchior 252, 253
- Waśkiewicz Andrzej Krzysztof 12, 21, 24, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 82, 86, 87, 111, 172, 186, 227, 289, 296
- Wat Aleksander właśc. Aleksander Chwat 30, 111, 158, 164, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 227, 291, 292, 297
- Watowa Ola właśc. Paulina Wat 192
- Wawrzekiewicz Marek 29
- Wążyk Adam, pierwotnie Wagman 55, 158, 160
- Weil Simone 59
- Weintraub Wiktor 279
- Wencel Wojciech 260
- Węclawowicz-Gyurkovich Ewa 201
- Węgrzyniakowa Anna 63
- Wieczorek Milena 69, 70, 71, 72, 289, 296
- Wiedemann Adam 127, 290
- Wielopolska Maria-Jehanne 132
- Wieniec Agnieszka 271
- Wierzbicki Alfred 256

- Wierzyński Kazimierz 138, 139, 141
 Wilczek Piotr 260
 Winczakiewicz Jan 278, 280
 Witkacy zob. Stanisław Ignacy Witkiewicz
 Witkiewicz Stanisław 131, 204, 205
 Witkiewicz Stanisław Ignacy 94, 150
 Witt Joanna 51
 Wittlin Józef 138, 140, 150, 167
 Wojacek Rafał 95, 119, 226, 227
 Wolska Maryla 21, 22, 23
 Wolski Waław 20
 Wolter zob. Voltaire
 Wołk Marcin 241, 242, 243, 244, 292, 297
 Woźniakiewicz-Dziadosz Maria 251
 Wójcik Włodzimierz 14, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 208, 209, 251, 291, 297
 Wróblewski Andrzej 180
 Wyka Kazimierz 32, 183
 Wysłouch Seweryna 178, 179, 180, 181, 182, 241, 291, 297
 Wysogład Stanisław 201
 Wypiański Stanisław 210, 278

 Zadura Bohdan 264
 Zagajewski Adam 216, 220, 263, 265
 Zagórski Jerzy 155, 158
 Zahorska Hanna 22
 Zalewski Cezary 271
 Zaniewski Andrzej 33
 Zapolska Gabriela 133
 Zasępa Aleksandra 11, 12, 285, 286, 287, 288, 293, 297
 Zawada Andrzej 223
 Zawistowska Kazimiera 22
 Zawistowski Władysław 259
 Zawodniak Mariusz 208
 Zawodziński Karol Wiktor 143, 166
 Zaworska Helena 157, 186
 Zegadłowicz Emil 167
 Zieniewicz Andrzej 34
 Ziomek Jerzy 282, 283, 284, 293, 297
 Zubiński Tadeusz 268

 Żakiewicz Zbigniew 253
 Żernicki Janusz właśc. Janusz Kwiatkowski 33, 34
 Żeromski Stefan 135, 149, 150, 204
 Żuliński Leszek 41
 Żułowski Jerzy 20
 Żurek Sławomir Jacek 197

Readings in Time

Summary

The author of the book is interested in the ways and crossroads of contemporary poetry, the place where writers meet, and so do critics who read poems and prose committed to paper by others with greater or lesser satisfaction, with revelation or jealousy of their imagination. When new books – testimonies of the author's readiness to present, to meet the "other," to be present – are published, it is the literary critics who play their part, who fulfil their mission consistently and systematically or who reach for another book without any sense of mission or obligation, "extemporaneously." A large part of *Readings in Time* concerns texts devoted to critical works and – following various methodological approaches today – to historical and literary ones.

The texts selected for publication were published between 1993 and 2017, immediately after the publication of the books. It was important to approach them from the required reading perspective, as the material for later systematization. Reviews and critical commentaries were published in "Nowe Książki," "Śląsk," "FA-art," "Twórczość," "Kwartalnik Artystyczny," "Opcja," "Autograf," "Akant," and "Kursywa." The author writes with conviction: here are the "writers" and "me" at the time, here am "I" and the "writers" right now.

The section devoted to poetry opens with a commentary on an anthology juxtaposing poems by Young Poland's poetesses, while the section devoted to criticism – with a text on cultural (im)maturity, which discusses a book by Ewa Paczoska, a researcher reviving positivist dilemmas, "images of the past," most broadly speaking – the epoch-making testimonies of identity. The first part of the book closes with a review of a volume by Primož Čučnik, a poet, an observer of the constant "becoming of things," and the second part with a review of a thematic (the issue of time) monograph by Aleksandra Zasępa on poems by Krystyna Miłobędzka, whose poetry is "here and now," in which "the presentation of the present time, focused on active living in the present moment" prevails.

The afore-indicated textual frames comprise reviews of books by reflexive poets, existentialists, "metapoetic" authors, passive and active participants of our everyday life. The poetic part features commentaries on the anthology of *Coś własnego* (*Something Owned*) and a volume related to *Orientacja Po-*

etycka Hybrydy (a group of poets calling themselves “Hybrids”) by Andrzej K. Waśkiewicz (the author composed a lyrical treatise on the presence within the space of the Paradox of Great History, he ran the “calculus of loneliness”). The poets of “Hybrids” asked about the status of our presence, about the durability and appearances of certainty; they continued to count on the effectiveness of “cognitive verification.” Among those presented in the book, one can find: Krzysztof Karasek, Janusz Szuber, Kazimierz Hoffman, Piotr Matywiecki, Piotr Sommer, Aleksandra Olędzka-Frybesowa, Anna Frajlich, Małgorzata Baranowska. The sets of commentaries contain “subchapters” titled *Siedem lektur* (*Seven Readings*) and *Wiersze ze Śląska* (*Poems from Silesia*). The first one contains, inter alia, reviews of volumes by Krzysztof Lisowski, Józef Fert and Piotr Cielesz, in which we can hear eschatological tones and discern lyrical revisions to the theme of memory. The second set of commentaries opens with a geographical key: in the “Silesian” fragment of the book – with a view to the most ordinary and seemingly “festive” events, intensified emotions, limits of certainty and doubt – poems by Jola Trela, Ryszard Chłopek, Robert Rybicki, Adam Pluszka, Marian Kisiel, Barbara Gruszka-Zych, and Andrzej Szuba are discussed.

The author of the book writes about time, memory, contemplation, impressions, and intellectual settlements. The critics and researchers of literature, who are introduced in the second part of *Readings in Time* through records from the interwar and post-war periods, made their way through the difficult moments of history (here, inter alia, one can find sketches about the publications concerning Zofia Nałkowska, the Paris of experimental poets called Skamandrites, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Aleksander Wat, the avant-garde, Stanisław Lem, Zbigniew Herbert, Janusz Szuber, about editions of Władysław Broniewski’s *Pamiętnik* (*Diary*) and *Publicystyka* (*Journalistic Pieces*) divulging the “private” and “official” faces of their author). here are also notes on literary criticism books by Jan Tomkowski, Marian Kisiel, Karol Maliszewski, and Dariusz Nowacki.

Readings in Time does not establish a canon – either private or, even more so, “universal,” with the conviction that a record of norms and standards is necessary, although the value and durability of opinions is also at stake here. These are simply testimonies of reading, reports, evidence of scrutinizing texts. In the scientific works and popular science source base, the author appreciates searching for (discovering) contexts, preparing subsequent literary panoramas of the modern day.

Die Lektüren und die Zeit

Zusammenfassung

Der Verfasser des vorliegenden Buches interessiert sich für Wege und Abwege der gegenwärtigen Dichtkunst, Treffpunkt von Literaten und – den mit Befriedigung, Erleuchtung oder Eifersucht die von Anderen geschaffenen Gedichte und Prosawerke lesenden Kritikern. Wenn auf dem Markt neue Bücher erscheinen und ihre Autoren bereit sind, sie zu präsentieren und mit „Anderen“ zu konfrontieren – spielt seine Rolle gerade ein Literaturkritiker, der konsequent und systematisch seine Mission zu erfüllen sucht oder zum nächsten Buch ganz spontan und unverbindlich greift. Großer Teil des Buches betrifft Texte, die den kritischen und den – sich heutzutage verschiedener Methodologie bedienenden – literaturgeschichtlichen Werken gewidmet sind.

Die zur Publikation ausgewählten Texte entstanden in den Jahren 1993–2017 und – was von Bedeutung ist – gleich nach der Veröffentlichung der Bücher. Rezensionen und kritische Kommentare waren publiziert in den Zeitschriften: „Nowe Książki“, „Śląsk“, FA-rt“, „Twórczość“, „Kwartalnik Artystyczny“, „Opcje“, „Autograf“, „Akant“ und „Kursywa“. Der Verfasser behauptet im Brustton der Überzeugung: das sind wir: die „Schriftsteller“ und „ich“ damals, das sind wir: „ich“ und die „Schriftsteller“ heutzutage.

Den der Dichtkunst gewidmeten Teil eröffnet ein Kommentar zur Anthologie der Lyrik von jungpolnischen Dichterinnen, den der Kritik gewidmeten Teil dagegen – der Text von kultureller (Un)Reife, in dem das Buch von Ewa Paczoska, der auf Dilemmata der Positivisten, auf „vergangene Vorstellungen“ und im weitesten Verständnis – auf epochale Identitätsbeweise zurückkommenden Literaturforscherin aufs Tapet kommt. Der erste Teil des Buches endet mit der Rezension des Lyrikbandes Primož Čučniks – Dichter, Beobachters ununterbrochenen „Laufs der Dinge“, der zweite Teil – mit der Rezension der thematischen Monografie von Aleksandra Zasępa über die Gedichte von Krystyna Miłobędzka, deren Lyrik von „»hier und jetzt« eingenommen“, von dem auf aktives Sein im „Moment“ orientierten Präsens beherrscht ist.

Die zur Analyse gewählten Texte umfassen Rezensionen der Bücher von nachdenklichen Dichtern, Existenzialisten, „metapoetischen“ Autoren, passiven und aktiven Teilnehmern unseres Alltags. Im poetischen Teil findet

man u.a. Bemerkungen zur Anthologie *Coś własnego* (dt.: *Etwas Eigenes*) und zu dem Lyrikband des mit der Dichtergruppe „Orientacja Poetycka Hybrydy“ verbundenen Dichters Andrzej K. Waśkiewicz (der Autor dichtete die lyrische Abhandlung über Präsenz im Raum des Paradoxes der Großen Geschichte und machte „Abrechnung mit der Einsamkeit“). Die Dichter von „Hybrydy“ erwägten den Status unserer Gegenwart, die Festigkeit und den Schein der Gewissheit und zählten immer noch darauf, die „kognitive Verifizierung“ sei effektiv. In dem Buch werden unter anderen präsentiert: Krzysztof Karasek, Janusz Szuber, Kazimierz Hoffman, Piotr Matywiecki, Piotr Sommer, Aleksandra Olędzka-Frybesowa, Anna Frajlich, Małgorzata Baranowska. Unter den Kommentaren erscheinen die „Unterkapitel“ *Siedem lektur* (dt.: *Sieben Lektüren*) und *Wiersze ze Śląska* (dt.: *Gedichte aus Schlesien*). Das erste von ihnen enthält u.a. die Rezensionen der Lyrikbände von Krzysztof Lisowski, Józef Fert, Piotr Cieleśz in denen eschatologische Töne mit lyrischen Aktualisierungen des Gedächtnisses deutlich erkennbar werden. Das zweite dagegen richtet sich nach dem geografischen Schlüssel: im „schlesischen“ Teil des Buches werden – mit dem Gedanken an gewöhnlichste und scheinbar „festliche“ Ereignisse, an intensiv werdende Emotionen, an die Grenzen der Gewissheit und der Verzweiflung – die Gedichte von Jola Trela, Ryszard Chłopek, Robert Rybicki, Adam Pluszka, Marian Kisiel, Barbara Gruszka-Zych und Andrzej Szuba evoziert.

Der Verfasser äußert sich über: Zeit, Gedächtnis, Kontemplation, flüchtige und intellektuelle Abrechnungen. Die im zweiten Teil des Buches genannten Kritiker und Literaturforscher drangen durch schwierige Momente der Geschichte vor, untersuchten Texte aus der Zwischenkriegszeit und Nachkriegsjahren (hier befinden sich u.a.: Abhandlungen über Zofia Nałkowska, über Paris der Mitglieder der Dichtergruppe „Skamander“, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Aleksander Wat, über die Avantgarde, über Stanisław Lem, Zbigniew Herbert, Janusz Szuber, über „privates“ und „offizielles“ Gesicht Władysław Broniewskis und Herausgaben seiner Werke *Pamiętnik* (dt.: *Tagebuch*) und *Publicystyka* (dt.: *Publizistik*). Hier werden auch die Anmerkungen zu literaturkritischen Büchern von Jan Tomkowski, Marian Kisiel, Karol Maliszewski, Dariusz Nowacki aufs Tapet gebracht.

In seinem Buch *Lektüren und die Zeit* bestrebt der Verfasser keinesfalls, einen privaten oder um so mehr „allgemeinen“ Kanon zu bilden, da er zur Überzeugung gekommen ist, dass Normen und Muster unbedingt verzeichnet werden sollten, obwohl es sich dabei auch um Werte und Festigkeit der Meinungen handelt. Das Buch ist einfach ein Bericht – die Frucht der aufmerksamen Lektüre. Der Verfasser weiß in wissenschaftlichen und populärwissenschaftlichen Abhandlungen die Quellenbasis, die Entdeckung von Kontexten, und die Erstellung von weiteren Überblicken über die literarische Gegenwart zu schätzen.

Redaktor Małgorzata Pogłódek
Materiał ilustracyjny Barbara Konopka
Projektant okładki Magdalena Starzyk
Fotografia Alicja Majerska
Redaktor techniczny Małgorzata Pleśniar
Korektor Anna Piwowarczyk
Łamanie Marek Zagniński

Copyright © 2018 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3513-1
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3514-8
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 19,75. Ark. wyd. 15,0.
Papier Munken Lynx 100 g
Cena 36 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7–9, 71-063 Szczecin

[Kup książkę](#)

Jakim krytykiem literackim jest Paweł Majerski prócz [...] warsztatowej akurtności i kunsztu? We wstępie do książki krytyk sam podkreśla swoje azymuty, powołując się – za pośrednictwem Jacka Łukasiewicza – na Mieczysława Jastruna, którego „spotkania w czasie” okazują się nie tylko tytułową zbieżnością. Czulość, przyjemność i emocjonalność jako rzędne oraz czas, zmysły i relatywność jako odcięte wyznaczają figury tego wykresu. A gdy Majerski pisze o krytyce, dodaje nową oś, tworzącą trójwymiarowy model oglądu: satysfakcję, olśnienie i zazdrość. Istotą tej geometrii wyobraźni jest chęć spotkania z drugim – autorem utworu literackiego albo krytykiem opublikowanego dzieła. Podobają mi się bardzo określenia „lekturowy pielgrzym” czy „tułacz”, doskonale przystające zarówno do działań w imię pewnej misji, jak i tych pozbawionych owych posłanniczych zobowiązań, wynikających z zagubienia w nieogarnionym morzu (częściej w bezkresnej pustyni) współczesnych publikacji.

[...] ogromną wartością książki Pawła Majerskiego jest potężna część poświęcona krytyce krytyki. [...] najbardziej interesujące wydają mi się teksty zanurzone w krytycznej współczesności, tak przedmiotowej, jak i podmiotowej. Rewiry szczególnej odpowiedzialności krytyka, który musi zdać się na własny słuch i powiedzieć odbiorcy – bez ubezpieczających antycypacji ze strony uznanych autorytetów – co warto, a co niewarte czytania.

z recenzji prof. dr. hab. Piotra Łuszczkiewicza

Paweł Majerski – ur. 30 grudnia 1968 roku. Doktor habilitowany nauk humanistycznych, historyk literatury, krytyk literacki, adiunkt w Zakładzie Literatury XX i XXI wieku Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W latach 2002–2005 wicedyrektor Instytutu, 2003–2013 kierownik Pracowni Życia Literackiego na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim, 1999–2003 sekretarz Zarządu Oddziału

Stowarzyszenia Pisarzy Polskich w Katowicach. Opublikował książki: *Jerzy Jankowski* (1994), *Układy sprawdzić. W kręgu Nowej Fali* (1997), *Anarchia i formuły. Problemy twórczości poetyckiej Anatola Sterna* (2001), *Odmiany awangardy* (2001), *Hybrydy. O „młodej poezji” z lat sześćdziesiątych* (2011), *Górny Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie. Szkice o dwudziestowiecznej kulturze literackiej regionów* (2016).

ISSN 0208-6336

Cena 36 zł (+ VAT)

ISBN 978-83-226-3514-8

9 788322 635148

Więcej o książce

[Kup książkę](#)